

Budai Főár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2023. február * 5783. Svát-Ádár * XXV. évfolyam 1. szám

Izraeli kirándulás margójára

Dr. Verő Tamás:
Izraeli kirándulás margójára
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
3. oldal

Nagy Bori:
Mr. Gaga triptichonja
3-4. oldal

Politzer Maymon Krisztina:
Vezethet-e az illiberalizmus...
4-5. oldal

Sámuel Péter:
Szerb Antal Száz verse
6-7. oldal

Fehérvári Krisztina:
Egyre népszerűbb a kóser...
A magyar-zsidó ingatlanmágnás...
8-9. oldal

Kácsor Zsolt:
Olvasnivaló egy életre
Elhunyt az utolsó auschwitz-i...
10-11. oldal

A Micve Klub programajánlója
11. oldal

A Micve klub programja
12. oldal

Szeretünk kirándulni. Az emberi szellem és test olyan, hogy néha jó neki, néha szükséges kimozdulnia. Talán azért, mert a zsidó történelem során őseink is folyamatosan vándoroltak. *Kánaánból* kiűztek. Őseink hatalmas területeket jártak be, de lelkiileg is „vándoroltak”; gyakran a hitünk miatt, máskor az üldöztetések elől kellett menekülniük. Voltak olyan utak, amikor a cselekedeteik miatt kellett elhagyniuk családjukat és népüket. Férjek és feleségek, szülők és gyermekek sokszor évtizedekig nem látták egymást és nem is hallottak egymásról. *A Tórában, Mózes Öt könyvében* is számos leírás van a sok üldöztetésről, más népekkel való együttélésről, szokásaik átvételéről. Ennek ellenére megőriztünk hitünket, nem tagadtuk meg vallásunkat.

Amikor most elindulunk lakhelyünkről, lakásunkból, otthonunkból, akkor néha szorongunk, néha vágyakozva várakozunk egy-egy útra. Elindulunk, és reméljük, hogy a távolodás előre visz bennünket. Mindenki szívében a zsidó nép lakhelye, *Izrael* egy olyan hely, amely szent, ahova legalább egyszer - vagy többször - el szeretnénk jutni, és újra és újra visszamegyünk.

Én egy ilyen utazás során - amikor csak tehetem - ellátogatok *Jeruzsálembe*, az örök városba, a béke városába. *Ir sálom*, a teljesség városa, ahol a látogató a *Kotelnél*, a falnál a békét keresi. Milyen felemelő érzés a *Kotelnél* imádkozni, elzáródni ide és nyugalmat kérni, keresni. Miben volt más a mostani ottlétem? Családommal az arab piacon keresztül sétáltunk a *Szentély* megmaradt fala felé, és nem volt hatalmas tömeg, nem volt lökdösődés. Csodálatos volt a meghitt csend és béke!

A másik napom az utam egy másik pi-

achoz vezetett *Tel Avivban*, ahol hatalmas tömeg, lökdösődés, kiabálás fogadott, és kísért. A közel-keleti és az európai kultúra (és kulturáltság) mérkőzött meg egymással. Amennyiben előzékeny vagy, soha nem jutsz előre, ha kicsit könyöklősebben haladsz, keletesebb a tempó, akkor viszont nem lehetsz tekintettel a másokra. Egy idős férfi elkezdett beszélni a körülötte levőkkel, ütköztette a véleményeket. Fiatalosan, és látszott rajta, hogy örömmel vitatkozik, érvel.

Itt jutottam el mondanivalóm lényegéhez. Azért, hogy a szokatlan légkört és hangos benyomásokat kicsit kisöpörjem a fejből, elmentem a *Yarkon* parkba. Jött szembe egy hölgy, aki tíz kutyát sétáltatott egyedül, mert ez is egy munka. Ott az idősebb korosztály fut, sokszor gyorsabban, mint a fiatalabbak, és rendszeresen tornázik, fejleszti magát, és ez a „hajtás” fiatalon tartja őket.

Az egyik bevásárlóközpont biztonsági őre, egy idősebb úr, egyetemi kurzusokra jár, fiatalos kinézettel és fiatalos belsővel indul neki a mindennapoknak, és ez példaértékű.

Nem szabad az időseknek lemondani magukról, törődni kell a saját életükkel, és érezni, hogy fontosak, és még sok mindent hozzá tudnak tenni a jelenhez és a jövőhöz egyaránt! Foglalkozzanak magukkal és tervezzenek, tegyenek a holnapjukért, mert az utazásuk/utazásunk nem ért véget, sőt! Higgyétek el, fiatalabbak vagytok, ha mozdultok, ha haladtok, és a jövő még sok mindent tartogat számotokra! Ehhez kívánok mindnyájunknak lelki és fizikai erőnlétet, egészséget!

Dr. Verő Tamás
főrabbi

✧ Imaidők ✧

2023. év februári imarendje - 5783. Svát-Ádár

Február	02. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	Svát	11.
	03. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.30)		12.
	04. 10.00	szombat	Ünnepi ima - BESÁLÁH (Hávdálá: 17.37)		13.
	06. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima, Tu biSvát - fák újéve		15.
	09. 07.02	csütörtök	Sachrit - Reggeli ima		18.
	10. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.41)		19.
	11. 10.00	szombat	Ünnepi ima - JITRÓ (Hávdálá: 17.47)		20.
	13. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		22.
	16. 07.02	csütörtök	Sachrit - Reggeli ima		25.
	17. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.52)		26.
	18. 10.00	szombat	Ünnepi ima - MISPÁTIM és P' SKÁLIM (Hávdálá: 17.58)		27.
	20. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		29.
	23. 07.02	csütörtök	Sachrit - Reggeli ima	Ádár	02.
	24. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 17.02)		03.
	25. 10.00	szombat	Ünnepi ima - TRUMA (Hávdálá: 18.08)		04.
	27. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		06.
	28. kedd		Mózes születésének és halálának emléknapja, zájin ádár		07.
Március	02. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		09.
	03. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 17.13)		10.
	04. 10.00	szombat	Ünnepi ima - TECÁVE és P' ZAHOR (Hávdálá: 18.18)		11.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5783. év Svát-Ádár (február) havában

Blau Béláné	Február 23.	Kertész Ferencné	Február 10.
Bloch Gyula	Február 21.	Königh Jenő	Február 15.
Bloch Gyuláné	Február 19.	Martha Beni	Február 10.
Bognár Jánosné	Február 16.	Ományi László	Február 09.
Dénes György	Február 22.	Radó István	Február 18.
Dr. Radnai Tamás	Február 25.	Ravits Pálné	Február 18.
Dr. Vértes Tibor	Február 09.	Salamon Hermann	Február 11.
Faludi Imre	Február 02.	Sárosi (Silber) Andrásné	Február 20.
Fleischer Kálmán	Február 15.	Spielmann Pál	Február 05.
Irsai Tamás	Február 05.	Steiner Sarolta	Február 24.
József Ernő	Február 03.	Weisz Tibor	Február 20.
Kerpen László	Február 10.	Weisz Tiborné	Február 06.

Választási meghívó

Ezennel tisztelettel és szeretettel meghívjuk Önt, hogy vegyen részt aktívan a közösségi életben, és éljen választási jogával. A körzeti időszakos, négyévenkénti választás időpontja: 2023. február 19-én (vasárnap) 10-16 óráig. A választás során elöljáróság (BZSH /Budapesti Zsidó Hitközség/, Budai Körzet) 5 fő, küldöttek (BZSH /Budapesti Zsidó Hitközség) 8 fő, ebből a legtöbbet kapott 5 fő MAZSIHISZ küldött személyéről fogunk dönteni. Szavazásra jogosultak mindazok, akik a választási névjegyzékben szerepelnek.

Helyszín: 1023. Budapest, Frankel Leó út 49. I. emelet (11-es kapucsengő), Micve Klub (díszterem) I/1.

A választói névjegyzék a zsinagógában található. A jelölőbizottság tagjai: Kádár Györgyi, Dr. Kivovics Péter, Kovács Gábor, Sárosi Tamás, Várnai Ágnes. Hozzájuk, és az elöljáróság bármelyik tagjához lehet fordulni javaslataikkal, jelöltjeikkel, akiket a jelölőbizottság listákba rendez és a szavazás során közülük kerülnek majd ki a közösség irányítói, képviselői.

Információ: valasztas@frankel.hu

Tisztelettel:

a Körzet vezetősége

Háztáji Hírek

Zájin Ádár halvacsora

A szóbeli hagyományok (*Tóra se baál pe*) elmondása szerint ezen a napon született Mózes tanítómesterünk. Élete beteljesedett, mindent elvégzett, ami neki volt róva, 120 éves születésnapján távozott az élők sorából. E napon közösségünk hagyományosan halvacsorát rendez, így emlékezve meg elhunyt hozzátartozóiról.

Időpont: 2023. március 3., a 18 órakor kezdődő istentisztelet után.

A vacsora ára: 2.800.-Ft, amit február 22-ig kell befizetni.

Jegyek elővételben kaphatók a Micve klubban január 26., csütörtök 10 - 12-ig, február 2., csütörtök 10 - 12-ig, február 15., szerda 17 - 19-ig, március 1., szerda 17 - 19-ig.

Mr. Gaga triptichonja

A Tel Aviv-i Suzanne Dellar Központban működő Batsheva társulat újra műsorra tűzte Ohad Naharin „Három” című koreográfiáját. Naharin színpadán megfér egymás mellett könnyed és mély, drámai és vicces, zűrzavar és mozdulatlanság. A kont拉斯ztokat kedvelő koreográfus 2005-ös darabja semmit sem veszített frissességéből.

Ohad Naharin nevéhez általában azt fűzik hozzá, hogy a tánc határait feszegetve lényegében átalakította a kortárs tánc izraeli szcénáját. A most hetvenéves koreográfus a Mizra kibucban született. Apja pszichodramára specializálódott pszichológus volt, emellett színészként a Habima és a Haifai Színházban lépett fel. Édesanyja a Feldenkrais mozgásterápiát tanította, de koreográfus és táncos is volt. Naharint mindez befolyásolta, történeteket írt, festett és zenét is komponált, de táncolni csak 22 éves korában, viszonylag későn kezdett el. A Batsheva társulattal töltött első évében az amerikai koreográfus, Martha Graham Izraelbe látogatott, és táncosnak hívta Naharint a New York-i társulatába. Ezt követően

járt a Juilliard zeneművész- és színészképző egyetemre és az American Ballett Schoolba is. Egy évadot táncolt a világhírű Maurice Béjart társulatánál, majd visszatért New Yorkba. Ekkor ismerte meg első feleségét, a táncos Mari Kajiwarát. 1978-ban házasodtak össze, s nemsokára Izraelbe költöztek. Mari ötvenévesen, 2001-ben meghalt rákban, Naharin évekkel később újra házasodott, felesége Eri Nakamura, a Batsheva táncosa és jelmeztervezője.

Naharin jelenleg a Batsheva házi koreográfusa, de 2018-ig, csaknem harminc éven át volt a társulat művészeti igazgatója. Az ott töltött évek során kifejlesztett egy - mára világszerte ismert és kedvelt - mozgásnyelvet, az ún. gagát. Ez új irányba vitte a társulat képzését, és hatása a mai napig érezhető az izraeli kortárs táncban. A gaga a táncos testi tapasztalatára alapoz, inkább mozgásnyelvi kísérlet, mint mozgástechnika. (Bizonyos értelemben emlékeztet a hasonló nyomvonalon létrejött fizikai színházra.) A képzés során a táncosokat a tanár egy improvizációs gyakorlaton vezeti végig, ami az általa leírt képsorozaton alapul. Na-

harin szerint ez a „vezetett improvizáció” megadja a biztonságot a táncosoknak, hogy merjenek a megszokott korlátokon túl mozogni. Táncosai sosem próbálnak tükör előtt, és ez abban segíti őket, hogy belülről érezzék a mozgást - önmaguk kívülről figyelése helyett. Naharin jellegzetes stílusát hajlékony végtagok és gerincek, váratlan kitörések és vitalitás jellemzi. Koreográfiái egyszerre univerzálisak és személyesek. Bár munkáiban megjelennek társadalmi aspektusok, darabjai mégsem politikai színezetűek. Nem a világ problémáiról mesél történeteket, hanem a robbanékonyt állítja szembe a mozdulatlansággal, az elmentétek és szélsőségek inspirálják.

Idén novemberben Naharin visszatért a „Három” című korszakos darabjához, amelyet 2005-ben alkotott, kifejezetten a Batsheva számára. A triptichon három része: *Bellus*, *Humus* és *Sekus*. A részeket rövid szünetek választják el egymástól, így a darabot üres terek és csendek tagolják.

A dinamikus koreográfiában sok minden megfér egymással, a klasszikus balett, a salsa, a jóga elemeit véljük benne felfe-

dezni, máskor popkulturális utalások váltakoznak katonai alakzatokkal. A szakmailag igen alapos kritika szerint „a káosz olykor renddé alakul, hogy aztán újra feloldódjon, így váltakozva a fegyvelmezetség és a kiszámíthatatlanság között. Naharin nyelvezete

gyakran a tánc két központi erejét használja: a gravitációt és a mulandóságot igyekszik egységes élménnyé alakítani. A lecsupaszított stílus teret enged a néző fantáziájának, miközben a táncosokból áradó energia magával ragad.”

A „Három” az öniróniától sem riad vissza, a túlzásokat pedig egyenesen keresi. Táncosai szerint Naharin ezzel a táncművel bepillantást enged kifinomult világába.

Nagy Bori

(Forrás: izraelinfo.com)

Vezethet-e az illiberalizmus Izrael libanonizálódásához?

Interjú Pető Andreával

Pető Andrea, a Budapestről Bécsbe költözött CEU nemzetközi hírű professzora jelenleg a jeruzsálemi Héber Egyetem vendégelőadója, aki novemberben svéd disz doktorsága mellé az Oslói Egyetem 2022-es Emberi Jogok díját is megkapta a tudomány szabadságáért végzett munkájáért.

K: Először is gratulálok a díjhoz, hiszen ennél csak a Nobel-békedíj a magasabb. Nagy sajtója volt ennek az elismerésnek Magyarországon?

A: A tudománnyal foglalkozó Qubit és a könyveket ajánló Könyves Magazin, két kulturális portál hozta csak le a hírt. Itt is köszönet a bátorságukért. Magyarországon néha úgy érzem magam, ahogy Trockij érezhette volna, ha a Vörös téren sétált volna 1938-ban.

K: Hogy került sor az izraeli meghívásodra?

A: Mint szerető, anya, rokon és barát megtanultam, hogy soha ne mondjam azt: „Én előre megmondtam!” Mikor 2019-ben a Ben Gurion Egyetemen a Simone Veil Kutatási Központ alapításánál felkértek a bevezető előadás tartására, és arról beszéltem, hogy az illiberális rendszerek működése nem érthető meg a társadalmi nemek elemzése nélkül, a hallgatóság sajnálkozott, hogy milyen szörnyű dolgok történnek máshol. Szerencsére már akkor is voltak, akik megértették, hogy az illiberalizmus előretörése egy globális és összefüggő folyamat, ami nem csak olyan távoli országokban történik, melyekről keveset tudunk, hogy idézzem Chamberlaint 1938-ból. Talán ezért is hívtak meg 2022 tavaszán a társadalmi nemek izraeli kutatóinak éves konferenciájára bevezető előadást tartani. Ott már pontosan értették, hogy milyen sok a párhuzam, és hogy érdemes lenne kutatásaim alapján megbeszélni, mik azok a lépések, gyakorlatok, amelyek várhatók, és hogyan lehet ezek ellen hatékonyan tenni a demokrácia védelmében. Így hívtak meg

most előadásokat tartani a háborús nemi erőszakról. Ez a hosszabb tartózkodás lehetőséget ad, hogy részt vegyek formális és informális tudományos megbeszéléseken.

K: Milyen hasonlóságok vannak szerinted az új izraeli kormány és a magyar kormány politikája között a társadalmi nemek szempontjából?

Pető Andrea

A: Az, hogy a társadalmi nemek mint szimbolikus kötőanyag működik, azaz ez az a terület, ahol az illiberális erők kijelölik, mi az új normális, mi az elfogadható. Történik mindez úgy, hogy gyűlölettel kizárnak csoportokat a társadalomból. Ez azért lehetséges, mert a „gender”, ahogy az illiberális szótárban létezik, nincsen, hanem egy politikai eszköz, hogy a különböző, amúgy kevés dologban egyetértő politikai erőket összekapcsolja. Ez az összekapcsolódás tudás- és know-how átadással kezdődik és folytatódik is. A magyar adófizetőknek van alkalma finanszírozni az MCC-t (Mathias Corvinus Collegium), amely minden tudományos ellenőrzés nélkül teret ad ezeknek a megbeszéléseknek, ahol többek között izraeli értelmiségiek is megfordulnak, akik hajlandók azt nyilatkozni, amit elvárnak tőlük, és létrehozzák az illiberalizmus új nyelvét - fordításokkal.

K: Miben reménykedhetünk?

A: Lehet reménykedni az illiberális erők egymás közötti konfliktusaiban. Az ún.

atlantista illiberálisok, ahova a magyarok, illetve a Likud is tartozik, alapjaiban mások, mint a keresztény Európa-pártiak, akiket a lengyel adófizetők finanszíroznak. Amíg ők egymást jobban utálják, mint a progresszív erőket, addig csendben örülhetünk. Ami változást hoz, az az ultraortodox, szélsőségesen vallásos erők részvétele az izraeli koalíciós kormányban, mely szintén tele van feloldhatatlannak tűnő ellentétekkel. A Likudnak van nyíltan meleg minisztere, aki most házelnök, miközben a koalíciós szöveg határozottan melegellenes. A koalíciós szerződésben szereplő programponthoz, hogy megengedhetővé teszik a diszkriminálás lehetőségét bármilyen alapon, azaz a cukrász egymaga eldöntheti, hogy kiszolgál-e arabnak vagy melegnek kinéző kuncsaftot, vagy hogy nőt nem enged vásárolni minden jogi következmény nélkül. Ez veszélyezteti Izraelnek a nemzetközi porondon magáról kialakított képét mint „a Közel-Kelet egyetlen demokráciája”, és lehet, hogy ez lesz az ok, ami miatt mégsem törlik el a diszkrimináció tilalmát.

K: Tényleg létezne stratégia az állam jelenlegi karakterének átalakítására?

A: Az ultraortodox kisebbség, a vallásos és messianisztikus cionisták azokat az elveket és jogi kereteket, melyek elvileg a kisebbségeket védik, arra használja fel, hogy átalakítsa a közterek meghatározását és az állami intézmények infrastruktúráját. Talán sikerül bizonyos csoportokat ettől megvédeni, de a vita és annak színvonala meg fogja mérgezni az egész társadalmat, és hosszú távon mindenkinek nagy károkat okoz majd. Itt a vita maga a cél, talán nem is a törvény.

K: Mennyire valós veszély az izraeli állam leépítése és a libanonizálódás?

A: Az illiberális erők ebben a történelmi korszakban, amit Eric Fassin „neoliberalis újfasizmusnak” hív, többek között az összes állami forrást saját magukhoz csatornázzák, ebből párhuzamos intézményeket

hoznak létre vagy a meglevőket erősítik. Ilyen az MCC, ami az elszegényített magyar felsőoktatástól is elvont pénzekből működik. Izraelben már megvan a párhuzamos rendszer az oktatásban és a hadseregben is. Eddig ezt a pluralizmust biztosították, de most kérdés, hogy egyes intézmények hogyan fogják elszívni az adófizetők pénzét a másiktól, ha a miniszter nyíltan homofób. Most az lesz a tét, hogy az állami intézményrendszert sikerül-e kiüresíteni és a párhuzamos rendszert hegemonná tenni. A polarizált, szétszakadozott társadalom az illiberális kormányzás célja és módja.

K: Hol lesznek szerinted a főbb összeütközések?

A: A hadsereg lesz az egyik fő terület, hiszen a nők térnyerése ott jelentős és megállíthatatlannak tűnő folyamat. Az ott nők által elért pozíciókat, még ha a kutatók figyelmeztetnek is ennek a felemáságára, nem lesz egyszerű elvenni. Az oktatás a másik, hiszen az állami oktatás politikai célja minden állampolgára számára hasonló alapokat és értékeket közvetítve a politikai közösség létrehozása. Az ultraortodoxok számára ez a politikai közösség egész más elveken nyugszik. Ennek keretében a messianisztikus cionisták, akik most ebbe bevonják szövetségesül az ortodoxokat, tudatosan le akarják építeni a nem vallásos oktatást, és a nem vallásos tudásnak nincsen értéke a szemükben. Várható a tudomány szabadsága és persze a társadalmi nemek tudománya elleni támadás. Lehet, elérünk még oda, hogy örvendezni kell, ha az MCC-hez hasonló intézményt alapítanak itt Izraelben, mert legalább valami akár intellektuálisnak is nevezhető munka folyik benne.

K: Mit lehet tenni ennek a megállítására?

A: Sokat beszélnek most Izrael jövője kapcsán a libanonizációról, mikor az állam szétesik kormányozhatatlan és egymással fegyveres konfliktusban levő területi egységekre. Izraelt geopolitikai realitásai különösen sérülékennyé teszik. Ezt a most induló folyamatot, a jogállam tudatos leépítését, csak tudatos politikai gondolkodással lehetne megállítani. Már csak azért is, mert ez a jogállam nagyon sérülékeny. Itt és most jogi ellenforradalom kezdődött az USA mintájára, amelyben azokat a jogi intézményeket, melyek a jogrendet lennének hivatva védeni, kiüresítik vagy megszüntetik. A *Legfelsőbb Bíróság* jogkörének a korlátozása kihúzza a demokratikus állam szövetéből a keresztszálat, és így az könnyen fel-feslik majd. Magyarországon már befejeződött ez a jogi ellenforradalom. De Magyarországon is mindig vannak apró kis he-

lyek, ahol ellenállás van. És egyes bíróságok mégse úgy döntenek, ahogy a politikai hatalomnak kedvesne.

K: Izraelben is megkezdődött a nőjogi és LGBTQIT aktivisták listázása.

A: Pontosan lehet tudni más országok, Oroszország, Törökország vagy Magyarország példáján, hogy mi fog történni, és milyen elgondolás mellett publikálják ezeket a neveket és portrékat, mint Izrael ellenségeit. A listázás megint csak arra jó, hogy mérjék a hatást, és fontos információt ad a hangulatról. Magyarországon a *Helsinki Bizottság* megnyerte a pert a listázó lap ellen, itt még nem döntötték el, hogy perelnek-e. Izraelben a feministák névvel és fényképpel szerepeltek, az LGBTQ aktivistákat valamennyire anonimizálták, tehát elkezdődött ennek az ároknak a kiásása is, hogy minél több vita és konfliktus legyen.

K: Mi lehet ilyenkor a civil szervezetek szerepe?

A: Fájdalmas, de a civil szervezetek szerepe az illiberális államban rendkívül korlátozott. Azáltal, hogy be vannak szorítva az állam által meghatározott jogi keretek közé, az illiberális állam foglyai lettek. Egyik magyar származású kolléga mondta itt, hogy ő nem akar úgy élni, mint a szülei és nagyszülei Magyarországon, hogy mindig rejtőzködtek és megalkudtak. Ő bizony kimegy a térre és elmondja a véleményét. Erre nagyon nehéz mit mondani, mert tényleg nehéz lehet megérteni, hogy az alapvetően tisztességes politikai reflexeket az illiberális állam a maga erősítésére használja fel. Egyrészt bizonyítja vele, hogy demokrácia van, hiszen lehet tüntetni, ugyanakkor belülről emésztődnek fel a mozgalmak és az aktivisták. A civil szervezetek egyrészt szolgáltatnak, és olyan feladatokat látnak el, amiket az állam nem akar vagy nem tud. Ilyen például a nők elleni erőszak ellen küzdők vagy valami speciális betegségben szenvedők egyesülete, illetve mondjuk adott hobbit vagy sportot űzők lobbizerve. Ehhez egyrészt kell állami vagy magánforrás. Ez utóbbi Izraelben van, és meg is van a kultúrája az adományozásnak, nem úgy, mint az elszegényített Magyarországon. A civil szervezetek másik funkciója az „örkutya funkció”, azaz szakmai és demokratikus ellenőrzést gyakorolni a kormány felett. Ez a funkció a hatvannyolcas emberi jogi mozgalmak hagyatéka, de most egy alapjaiban más állammal, politikusokkal áll szemben. A „szégyentelenség” fontos kormányzati és szakpolitikai kategória lett. Korábban ciki volt, ha több ezren tüntetnek valaki ellen. Most lényegtelen, mert a hatalom használata minden korábbi erkölcsi ellenőrzés felett áll. Sőt, erősíti a sa-

ját csoport összetartását.

K: Akkor mit lehet tenni, milyen megoldásokat látsz?

A: A rendkívül sokszínű izraeli nőmozgalomnak túl kell lépni az öndefiníciós vitákon - ki az igazi ez meg az -, és a stratégiai kérdésre, a fennmaradásra kell koncentrálnia. Ez pedig csak úgy lehetséges, hogy szövetséget kötnek a különböző érdemi ügyek mentén. Például a nők egyetemi oktatási jogának védelme vagy a családon belüli erőszak ügyében. Olyan alapvető jogokért kell majd megint harcolni, melyeket korábban adottnak vettünk. Például Magyarországon a *Pink Education* jelentése az *Allami Számvevőszéknek*, mely a diplomás nőket tette felelőssé a demográfiai hanyatlásért, azt eredményezte, hogy csendesen bevezessék a szóbeli felvételi vizsgát az egyetemen, ami a legegyszerűbb módja annak, hogy a női hallgatók számát csökkentse az indirekt diszkriminációval - és megússzák. Izraelben például tervezik, hogy nem kell különböző egészségügyi szakmákhoz egyetemi diploma. Ezek azok a szakmák, melyekben főleg haredi nők dolgoztak, és ez adott lehetőséget arra, hogy kikerüljenek otthonról. Ezzel a törvénnyel nemcsak az egészségügyi szolgáltatás színvonala csökken, hanem a haredi nők feletti ellenőrzés is megerősödik. Ezt ők is pontosan látják, és körülnéznek, van-e politikai ajánlat, ami számukra elfogadható. Ahogy egy konzervatív, vallásos, de a nők érdekében elkötelezett diáklány mondta nekem panaszkodva, hogy ő már nem tud kire szavazni. Amíg a másik oldal politikája zárt és nem ad lehetőséget a párbeszédre a konzervatív, vallásos szavazókkal, addig nincs sok mozgástér. Ráadásul a nemzetközi szervezetek fokozni fogják a nyomást Izrael belpolitikáját kritizálva. Reméljük, hogy az ellenzék itt nem követi el azt a hibát, amit a magyar ellenzék, hogy *Brüsszeltől* várja a saját problémái megoldását. Az izraeli ellenzék bekerül egy csapdába, két oldalról egyszerre fog majd el a levegője. A magyarországi progresszív zsidók sajnos kevés sikerrel építettek ki munkakapcsolatot, mikor a legtöbb magyar származású izraeli politikus volt kormányon. Várható, hogy egyre többen fognak elmenni Izraelből a politikai klíma változásával. Velük is stratégiai szövetséget kellene kiépíteni. A tudományban van lehetőség a kutatási eredményeink átadására, és ez valamennyire működik is. Megjelenik az első héber nyelvű publikációm, mely a 24. nyelv lesz, melyre a munkáimat lefordították. Remélem, sokan olvassák majd.

Politzer Maymon Krisztina
(Forrás: izraelinfo.com)

Szerb Antal Száz verse

Bálint András estje a Radnóti Színház

Keres Emil Próbatermében

Bálint András egykor sikeres filmszínész volt; ő alakította a főhősét Szabó István három korai, önletrajzi ihletettségű filmjének - *Álmodozások kora*, *Apa*, *Szerelmesfilm* -, amelyek mindenképpen maradandó részei a magyar film hatvanas évekbeli aranykorának. Kézenfekvő lett volna hát, hogy a mester később világhírűvé vált alkotásaiban is hasonló feladatokat kapjon, de nem így történt (bár Szabó későbbi filmjeiben kisebb szerepekben még feltűnt).

Bálint azok közé az irigylésre méltó karakterek közé tartozik, akik képesek pályájuknak új irányt szabni, így lett az egykor sikeres filmszínészből színházalapító-igazgató. Direktorsága alatt számtalan szép és emlékeztető előadás született, még az egyébként meglehetősen szegényes magyar drámairodalom színdarabjaiból is, gondolunk itt Barta Lajos vagy Füst Milán bemutatóira.

Színházát *Radnóti Miklósról* nevezte el, megítélésem szerint tévesen. Már az sem volt szerencsés, hogy az anyalföldi teátrum arról a József Attiláról kapta nevét, akinek tragikusan rövid élete alatt semmi köze nem volt a színházhoz, a színházi élethez. Bálint Andrásnak kár volt ezt a rossz hagyományt folytatnia azzal, hogy egy újabb játszóhelyet nevez el egy olyan költőről, akinek még egy drámafordítása sincs. Sokkal szerencsésebb lenne, ha színháza Füst Milán nevét kapta volna, aki legalább két darabbal képviselteti magát drámairodalmunk klasszikusai között. (De akadnak azért követendő példák is; igazi szerző-barát névválasztással a későbbiekben az *Örkény István Színház* rukkolt elő, majd néhány éve Jordán Tamás teremtett precedenst az általa gründolt szombathelyi színházzal, amely nevét arról a Weöres Sándorról kapta, akinek színjátékai nemcsak életre keltek az időben, de az írónak még a városhoz is volt kapcsolódása.)

De hogy Bálint András Radnóti iránti rajongása is szerepet kapjon; a *Füst Milán Színház* keretei között hetente-kéthetente fent lehetett volna tartani egy napot - a hely szellemének megfelelően, az egykori *Irodalmi Színpad* hagyományainak folytatásaként, akár *Radnóti Miklós Irodalmi Színpad* néven is -, a hazai előadó-művészet számára.

Ennek kapcsán engedtessek meg felidézni - intermezzóként - két személyes élményt.

Emlékszem arra az ambivalens érzésre - egyszerre örültem a szerencsének, de egyúttal bosszankodtam is -, amikor a betegsége által láthatóan kikezdett, lábát már erősen húzó, de még mindig jó erőben lévő Kézdy György *Ki kérdezett?* című pazar *Karinthy*-estjét egy véletlennek köszönhetően még elcsíptem az azóta megszűnt *Budapesti Kamaraszínház* valamelyik stúdiójában, az *Asbóth* utcában. Hasonló volt a helyzet *Fesztbaum Béla* ragyogó *Seress Rezső*-estjével az *Óbudai Társaskör* kertjében. E két esetből is világosan látható, hogy máig sajnálatosan hiányzó színpadra a budapesti kulturális életnek, hogy pódiumművészetünknek nincs egy olyan állandó színtere, ahol előbb-utóbb minden arra érdemes önálló estnek helye lenne, a vidéki színészekének éppúgy, mint az elcsatolt területeken élőkének.

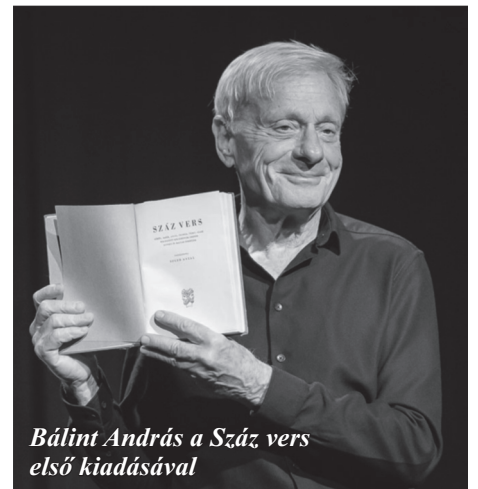

A színház bejárata a költő szobrával

Bálint András pályamódosítása azonban nemcsak egy jó, ráadásul megújítható színházat és egy rátermett színigazgatót eredményezett, de azt is, hogy „saját hatáskörben” megtalálta színészi pályája kiegészítésének lehetőségét is, és így válhatott az önálló irodalmi estek specialistájává. Még felsorolni sem könnyű emlékeztető összeállításait, úgyhogy csak néhány szerzőt említenék, szubjektív szempontokat sem mellőzve: *Arany János*-est, *Márai* és *Heltai Jenő* naplója, két Radnóti-est, vagy a *Bartók Béla* leveleiből készített válogatás, *Fülei Balázs* autentikus, élő(!) zongorajátékával gazdagítva. Mostani, *Szerb Antal*-estje is szervesen illeszkedik ebbe a jól kitálat, okosan és igényesen szerkesztett sor-

ba, még a maga hiányosságai ellenére is.

Kulturális szokásaink - tetszik, nem tetszik - változóban vannak. A színházak jól mennek, az izgalmasabb kiállításokért esőben is sort állnak a tárlatlátogatók, de olvasni sokkal kevesebbet olvasunk, mint a korábbi években. Verset sem, pedig mégiscsak a költészet lenne a magyar irodalom fő csapása. De attól, hogy valaki nem olvassa, még szeretheti a verseket, és művészi tol-mácsolásban szívesen meg is hallgathatja. Ezért gondolom kitűnő ötletnek, hogy Bálint az előadóesetek elkötelezettjeként színpadra vitte a Szerb Antal szerkesztette, méltán elhíresült *Száz vers* című antológiából összeállított válogatást, amely az eredetileg az *Officina* könyvkiadónál 1943-ban megjelent kötetben alapul. Az alcím szerint görög, latin, angol, francia, német és olasz versekből válogatott az összeállító, viszont jó lett volna megismerni az orosz költemények hiányának okát is, ha már Szerb az előhangban nem tesz erről említést...

Bálint András a *Száz vers* első kiadásával

Az est címe - *Szerb Antal Száz verse* - egyébként némileg megtévesztő. Ugyan Szerb versválogatásának fejezetcímei tagolják az előadást, de az elhangzó versek között a sokműfajú szerző saját műveiből vett idézetek, továbbá napló- és levélrészletek is szép számmal szerepelnek. Csalódhat az a néző, aki verscentrikus programot vár ettől az estétől.

Ahogy például a könyv 2017-es kiadásában is olvashatjuk, Szerb Antal a versantológiáját szépen megírt lírai előszóval vezeti be, amely ha a személyes sorsát még nem is jövőndöli, de hogy *Európa* történel-

mi és kulturális fordulópont előtt áll, azt művészien érzékelteti. Segítette volna a mai közönséget a ráhangolódásban, ha Bálint Szerb Antal-estjének szórólapján kézbe vehették volna a nézők az író bevezetőjének legalább egy-két részletét, amely rávilágít Szerb utolsó éveinek kultúrafelfogására és lélektani helyzetére is.

Szemben a korábbiakkal, ez a mostani est, sajnos, sokkal kisebb műgonddal szerkesztett. Emblematikus, olykor szállóigévé vált megfogalmazások maradtak említetlenül, így az előadás nem is tükrözheti az irodalomtörténész Szerb értékrendjének, gondolkodásmódjának, invenciózus kontextusba helyezéseinek legjellegzetesebb példáit. Fájóan hiányoznak az olyan örökzöld megállapítások, mint: „Vannak modern költők, akiknek művét az teszi nagyszerűvé, hogy a szépség glóriájával vonják be kultúránk kincseit, gondolatainkat, történelmünket, művészetünket, - ilyen volt közöttünk Babits Mihály. És vannak modern költők, akiknek varázsa az, hogy szavaik és képeik túlmennek az értelmén, váratlanságukkal megráznak és fogékonnyá tesznek a Nagy Titok megsejtésére, - ilyen volt közöttünk József Attila. Rainer Maria Rilkében mind a kettő találkozott, egyesítette a legnagyobb kultúrát a legnagyobb sejtelmességgel, a legnagyobb tudatot a leggazdagabb öntudatlannal.”

Vagy említhetném a *Budapesti kalauz* *Marslakók* számára című, felfedező sétára invitáló városi útmutatójának emlékezetes mondatait, amit a barátságukat közös halállal megpecsételő „hétfőiek” oszlopos tagjáról; *Halász Gáborról* írt, a régi Óbuda kapcsán: „...Valamikor itt lakott Izrael tizenkét törzse, a csontos Zabulonfiak [sic!] és Naftali vérszegény, elefántcsontszínű ivadékai és a többiek. Itt előszobáztak, mert a németek nem engedték be őket Pestre s Budára. Azóta már beköltöztek Pestre, az Orczy-házba és máshová, sőt a legutóbbi években, vándor hajlamaikat követve, Pestről Budára költöztek. Óbudán már csak az emléküket őrzi a lejtős, elvadult, gyönyörű pálvölgyi temető. Óbudán nem maradt zsi-

dó, Óbudán csak Halász Gábor lakik, a remetelelkű essay-író.” (Bár az óbudai *Beszerterce* utca nagy novellistájának, a mártírhálált halt *Gelléri Andor Endrének* - akinek stílusát oly találóan nevezte *Kosztolányi* „tündéri realizmusnak” -, akkor már megjelent első jelentős kötete, a *Szomjas inasok* című elbeszélés-gyűjtemény.)

De Szerb másik, szintén inkább szépírói vénáját csillogtató, csonkítatlan szöveggel és önálló kötetként csak 2007-ben kiadott, *A harmadik torony* című itáliai útinaplója is csak egy bántó ügytelenséggel kiválasztott részlettel van jelen az előadásban, és nem azzal, a San Marino-i három toronynál tett kirándulásakor fogant, ars poeticaként is értelmezhető gondolattal, amelyben Szerb az individuum életlehetőségének elvesztését siratja férfias szeméremmel és nyelvi eleganciával: „Ott, a Harmadik Torony alján megértettem mindent: nyugtalanságomat a vonatokon, a szállodákban, a vendéglőkben, a kirándulók közt, egész úton mindenütt, ahol mint magányosnak a kollektivitással, a boldog olasz kollektivitással kellett érintkeznem. A magányomat féltettem tőlük és az európai jövőtől, amit a számomra szimbolizáltak. A magányos boldogságomat féltettem az ő csordai boldogságuktól, mert ők az erősebbek.”

Megjegyzendő, hogy a Szerb Antal-filológia sajnálatosan a mai napig is adása annak kikutatásával, hogy ennek a csodaszép, lírai, merengéses útjegyzetnek, amely a *Nyugatban* jelent meg először (1936. 10. szám), miért nem ambicionálta önálló kis kötetben való kiadását az egyébként is anyagi gondokkal küzdő szerző, amikor ennek a műfajnak volt bizonyos hangulati és kereskedelmi konjunktúrája a II. világháború kitörése előtti évek szorongásos légkörében (akárcsak a kalandregénynek, melynek klasszikusa Rejtő Jenő) - elég itt Cs. Szabó László *Hét nap Párizsban* és *Doveri átkelés*, illetve Márai Sándor *Istenek nyomában* és *Napnyugati őrzőjárt* című munkáira utalnunk -, melynek keretében, igaz, csak egy zugkiadónál (*Rekord*), még *Bálint György* meglehetősen balos *Spanyolországban jártam* című kis útbeszámolója is megjelenhetett.

Van Bálint András estjének egy fura, a-

lighanem tudattanul keltett kellemetlen felhangja is. Nagyon nem szerencsés - bár az életrajzi tényeknek megfelel -, hogy ebben az előadásban a Szerb Antallal kapcsolatosan elhangzó szerzők; *Heinrich Heine*, *Sík Sándor*; Radnóti Miklós és maga Szerb is sajnálatos módon (akár gyermekként, akár felnőttként) nemcsak kikeresztelkedett, de származásukkal mindannyian ellentmondásos, rendezetlen, vagy ignorált viszonyt ápoló zsidók. Óhatatlanul azt a látzatot keltve, mintha a zsidó származás, a zsidó hagyomány a nemzeti szempontokkal nem lenne összeegyeztethető, mintha az erkölcsnek, az intellektusnak, a tudásnak nem forrása, hanem kerékkötője lenne. Hogy valaki ezt nem tudja megoldani, az személyes teher, mondhatni tragédia és semmiképpen sem követendő példa, még ha az igazán nagyoknál is felfedezhető, de Bálint estjén a talán akaratlanul láttatott látószög mindenképpen kancsal.

Szerb Antal

Azért itt mégiscsak egy közel hatezer éves történetről, vallásról, erkölcsről, életfilozófiáról, egészségügyi kultúráról, egy nemzetet megtartani tudó törvénygyűjtésről lenne szó, aminek párlata *Izrael* invadékaiban kisebb-nagyobb mértékben, akarva-akaratlanul, napjainkban is tovább él, tisztelt Művész úr!

Egy irodalmi esttől természetesen nem várható el a teljesség, egy szerző munkásságának részletes bemutatása. Pont ezért lenne kiemelkedő fontossága a szerkesztésnek, a filológiának, mely segít megtalálni, kiválasztani és kiegészíteni a legértelmesebb, legjellegzetesebb részüket az életműből. Bálint András ezen előadói estjén ez sajnos nem mindig sikerült.

Sámuel Péter

Egyre népszerűbb a kóser élelmiszer - tényleg egészségesebb?

A kóser termékek számos országban népszerűbbek, mint a bio készítmények. Persze, leginkább ott, ahol nem sokkal drágábbak az átlagos árunál: az Egyesült Államokban, illetve Európa nyugati felében. Olyan vásárlók is bőven fogyasztják, akik nem zsidók, pláne nem az ortodox irányzat követői. De vajon egészségesebb az, ami kóser?

Az elmúlt évtizedekben folyamatos növekedés figyelhető meg a kóser termékek iránti keresletben, ugyanis népszerű a különféle allergiákkal élő vagy mentes étrendet folytató vásárlók körében. A kereslet az Egyesült Államokban óriási - nyilván Izrael mellett -, de az európai piacon is jelen van e szegmens, ráadásul globálisan évente 10-12 százalékkal növekszik. A vásárlók motivációival kapcsolatban különböző adatokat találunk, valószínűleg azért, mert az ortodox zsidóság és a vallását kevésbé tartó zsidó fogyasztók között eltérés van. Mindenesetre valószínűsíthető, hogy a vásárlók 45-50 százaléka tartozik a vallásos zsidóság körébe, körülbelül húsz százaléka muszlim (az ő előírásainak ugyanis megfelel a kóser, ha nem találnak *halal* élelmiszert, ezt is fogyaszthatják). A nem is kevés maradékot viszont azok a fogyasztók teszik ki, akik nem vallásos okokból választják a kósert.

A legnagyobb amerikai üzletláncokban a vásárlók szerint ez a jelző inkább termék-biztonsági és minőségi fokozatot takar, a nem zsidó vásárlók negyven százaléka a kóser termékeket választja inkább, ha erre lehetősége van. „Elsősorban a gyártás szigorú és folyamatos ellenőrzése okán szeretik sokan a kósert a nem zsidó vallásúak közül” - állítja Szabó György, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány elnöke, aki maga is foglalkozott kóser termékek előállításával. Magyarországon nincs akkora igény az ilyen áru fogyasztására, ezért ebben az üzletágban kiváló lehetőségek vannak az exportra.

A tányérom tartalma

A kóser szó a magyar nyelvben is a tisztaság, illetve a magasabb minőség szinonimája, noha eredetileg azt jelenti: a vallási előírásoknak megfelelő élelmiszer. Ezek a szabályok a legapróbb részletekig meghatározzák az előállítás folyamatát és a kontrollt is megkövetelik: a kóserügyi bizonylatot kibocsátó szervezetek (rabbinátusok) feladata, hogy részint nyomon követhető

folyamatokat alakítsanak ki, részint azok betartását ellenőrizzék a tenyésztéstől és feldolgozástól a gyártásig. Önmagában az a tény, hogy egy gyártó ezeket a szabályokat képes betartani, és a folyamatos ellenőrzéseknek is hajlandó magát alávetni, nyilván vonzó egy olyan fogyasztó szempontjából, akinek nem mindegy, mit eszik meg, márpedig a tudatos táplálkozás egyre terjedő életfelfogás. A kósernél tudatosabb felfogás pedig kevés akad. Sokan a bióban sem bíznak annyira, mint a kóserben, holott egyébként eltérő a két szemléletmód, a biotermesztésben egyáltalán nem használnak vegyszereket, míg a kóser mezőgazdaságnak az egyik legfontosabb ismérve inkább az, hogy rovarmentes legyen, s ehhez a vegyszerek használata elengedhetetlen. Ugyanakkor az amerikai és az európai előírásoknak megfelelően ezek az élelmiszerek szintén mentesek a maradványanyag-tartalomtól.

Mitől kóser a kóser?

Ami még nagyon vonzóvá teszi ezeket a termékeket, hogy a hagyományos zsidó étkezés szabályai szerint lényegében véve három nagy csoportra oszthatóak az élelmiszerek: húsos, tejes és párosítható ételekre, ugyanis a húst a tejtől teljesen el kell különíteni, nem lehet együtt enni, míg a *párvénak* nevezett harmadik csoport mindkettővel párosítható. Ide tartozik minden, ami a földből terem: a zöldségek, gyümölcsök, a gabonák, kávé, fűszerek, a cukor és a só. De párvénak számít minden kóser hal és a tojás is. A szabályok betartása érdekében a kóser élelmiszeriparban ez a három csoport tisztán és egyértelműen elkülönül, ami a laktóz- és tejfehérje-érzékenyek számára garancia például egy felvágott esetében. Egy kóser felvágottban semmi olyan adalékanyag nem lehet, ami tejszármazék, és fordítva: egy vegetáriánus is teljesen nyugodt lehet abban, hogy egy-egy termékben semmilyen állati származék nem lesz. Itt az összetevők sokkal kevésbé keverednek egymással, mint az átlagos élelmiszerekben. Ahogy Szabó György mondja: „Mi mindig tudjuk, hogy miben mi van.” A tejes és a húsos étel annyira nem keveredhet egymással, hogy egyébként két külön konyha van egy zsidó háztartásban - ez nem feltétlen két helyiséget jelent, hanem két pultot, mosogatót és szárítót, külön eszközöket, étkezészetet. Ez az előírás a „ne főzd a gödölyét anyjának tejében” paran-

csolatból származik, s emiatt van az is, hogy húsevés után hat órát kell várni, amíg tejterméket fogyaszthat az ember, visszafelé azonban gyorsabb, tejtermék fogyasztása után a kivárási idő rövidebb.

Valami ropog a fogam alatt

A kóseriség másik fő előírása azért érdekes, mert ha mélyebben belemergünk, egy kicsit meg fogunk ijedni: ez a rovarfogyasztás tiltása. „Mindig azt szoktam mondani a kételkedőknek, hogy amikor brokkolit vagy karfiolt esznek, és valami ropog a foguk alatt, az nem homok, hanem tetű. Egy átlagos fej brokkoliban vagy karfiolban 50-150 kártevő van, tehát nem feltétlenül kell mellé rántott húst enni, hogy a fehérjebevitelt biztosítsuk. A kóser brokkoli esetében viszont 100 fejben lehet egy élő vagy halott rovar. Az ilyen zöldséget olyan nehéz előállítani, hogy igen kevés termesztő akad, aki képes rá” - világít rá Szabó György. Bizonyos élelmiszerek éppen ezért teljesen ismeretlenek az ortodox zsidóság számára, vagy csak mostanában vált lehetővé a fogyasztásuk, ilyen például a brokkoli, a karfiol, a sóska, a kelbimbó. A salátafélék fogyaszthatók, de levelenkénti ellenőrzést igényelnek: átvilágítják a fény felé tartva, hogy vajon van-e benne légylárv. Ez viszonylag könnyen vizsgálható, ugyanis spirálosan mozog a levélben. „A legrosszabb a füge, az nettó kukacfogyasztás” - tesz újabb horrorisztikus megállapítást a szakember.

Szintén fontos törvény, hogy az állatnak, amit levágnak, teljesen egészségesnek kell lennie. Egészen pontosan az a kérdés, le tudná-e élni a teljes biológiai életét, ha nem vágják le, ezért nagyon alaposan átvizsgálják minden egyes belső szervét, mielőtt feldolgozzák. A kóser állatot nem hízaltják fel mesterségesen különböző gyógyszer, adalékanyagok hozzáadásával: ez mindenki számára logikusan egészségesebb.

Ezenfelül fontos a vér teljes és tökéletes eltávolítása, az egyik legszigorúbb tiltás a zsidó vallásban a vér fogyasztása, mert úgy tartják, az a lélek hordozója. Úgy gondolják, hogy a vér elfogyasztásával az állat lelkéből átkerülhet valami az ember testébe, ami befolyásolhatja a viselkedését. Ehhez kapcsolódik az a nézet is, miszerint az állatnak szenvedés nélkül kell meghalnia, nagyon gyorsan. Ma már látjuk ennek az előírásnak az értelmét, hiszen modern kutató-

sok szerint hormonok szabadulnak fel az állapotban akkor, ha fájdalmak vannak vagy rémült.

Hogyan kell szert tenni a Coca-Cola receptjére?

További érdekesség, hogy vannak önmagukban is kóser ételek, mint a kávé, a cukor, a méz, a só, a víz (ez utóbbi azonban Dél- és Közép-Amerikában kukacos lehet). De az igazán érdekes sztori a Coca-Cola kóserisége. Miután egy litván rabbi, *Tobi Geffen Atlantába* költözött, a közössége 1935-ben azzal a kérdéssel fordult hozzá, hogy a Coca-Cola kóser-e, miután nagyon érdekelte őket az ikonikus ital. De Geffen erre nem tudott válaszolni, így felkereste a gyárat az összetevők iránt érdeklődve. A hozzávalók sora titkos volt, ám a cég vezetői odaadták a listát, elhallgatva, melyik hozzávaló milyen arányban szükséges a recepthez. Geffen egyetlen nem kóser össze-

tevért talált, a faggyú alapú glicerint, ám a cég végül növényi alapú glicerinnel helyettesítette az alapanyagot, így került rá a kóseriségi pecsét a Coca-Colára. Persze, a rabbinak titokban kellett tartania a megszerzett információt, a listát ma *Landau* rabbi széfjében őrzik. A cég álláspontja érthető: mivel az Egyesült Államokban körülbelül annyi zsidó él, mint Izraelben, számos nagyvállalat eleve kóser módon gyárt - ha ez nem kerül nagy erőfeszítésbe -, hiszen elég komoly piacot nyer vele.

Szombatnap étkezés

Végül ejtsünk szót a szombatról, mert az sem lényegtelen, hogy szombaton nem lehet (többek között) dohányozni sem, mert nem lehet tüzet gyújtani. Egyébként az elektromos áram is annak számít a szikra okán, tehát szombaton főzni sem lehet, sem tévét nézni, mobiltelefont működtetni és talán sokak számára ismert, hogy dolgozni

sem szabad: ebből következik, hogy a szombat, a *Sabbath* (ami valójában péntek napnyugtától szombat napnyugtáig tart) gyakorlatilag egy olyan időszak, amikor a családtagok „kénytelenek” egymással foglalkozni: hitéletet élnek és pihennek, esznek-isznak, olvasnak vagy tanulnak. Ez az egészségükre is jótékony hatással van, hiszen az átlagember gyakorlatilag nem tart ilyen napokat hetente, ha fel is hagy a munkával hétvégére - ami egyre nehezebben kivitelezhető - akkor is főz, mos, takarít vagy füvet nyír.

Ha mást nem is, ezt érdemes megfogadni, és néha ilyen „mindenmentes” napot tartani, amikor egy kicsit kiszakadunk a civilizációból, bele a családba, a hitünkbe - bármi is legyen az - vagy akár csak a körülöttünk lévő világ csendes szemlélésébe.

Fehérvári Krisztina

(Forrás: egy.hu)

A magyar-zsidó ingatlanmágnás, aki New York és London felhőkarcolóit építette

Szilveszterkor hunyt el *Albert Reichmann*, aki a *Wesselényi utcai ortodox zsidó iskola* újrainvitálásának is egyik fő finanszírozója volt. 93 éves volt.

A Győr-Sopron megyei *Beled* községből indult a világ egykor leghíresebb ingatlanfejlesztője, *Albert Reichmann* családja. A fiú szülei *Bécsbe* költöztek 1928-ban - *Albert Reichmann* már itt született, majd sikeres kereskedésüket hátrahagyva *Kanadába* menekültek a német megszállás elől.

A *Reichmann* fiúk előbb raktárakat építettek a város külterületein, majd irodaépületeket húztak fel - előbb *Kanadában*, majd az *Egyesült Államokban*.

A *Canary Wharf* tervezésénél

Albert és két bátyja, *Edward* és *Louis* alapították meg *Montrealban* az anyacéget. Az *Olympia Floor and Wall Tile*-ből kinőtt ingatlanos vállalkozás *torontói* kirendeltségét az 1933-ban született *Ralph* vezette, a cég igazi fejének azonban *Pault* tekintették,

aki az ingatlanfejlesztéseket irányította. Olyan emblemikus épületek fűződnek az *Olympia and York* nevéhez, mint a *bostoni Exchange Palace*, a *torontói First Canadian Palace*, amely 1975-ben *Kanada* legmagasabb felhőkarcolója volt.

A *new yorki World Financial Center* tervezésénél

New Yorkban a múlt század hetvenes éveiben jelentek meg. Az akkori ingatlanpiaci visszaesést kihasználva nyomott áron vásároltak ingatlanokat, majd a '80-as években belefogtak a város emblemikus

épülete, a *World Financial Center* építésébe. A beruházás akkori árakon is dollármilliárdokat emésztett fel, de ez a befektetésük is busásan megtérült. A cégcsoport értékét a múlt század nyolcvanas éveiben közel 10 milliárd dollárra értékelték. Nem volt tehát véletlen, hogy a *Washington Post* az „ingatlanpiac *kanadai Rothschildjai*” néven emlegette a *Reichmann* fivéreket.

A másik nagyméretű ingatlanfejlesztéseket *London* akkor még elhanyagolt-lepusztult külvárosában, a *Canary Wharf* területén kezdték. A más néven *Docklandsnek* is emlegetett terület fejlesztésére állítólag maga *Margaret Thatcher* kérte fel *Reichmannékat*. Ez azóta az angol főváros egyik legfelkapottabb része lett. Cégük, az *Olympia and York* a kilencvenes évek elején csődvédelembe menekült, és később sem tudtak már sikereket elérni az ingatlan-szakmában. Minden olyan vállalkozásukkal is kudarcot vallottak, amelyek kívül estek az ingatlanszakmán.

A *Reichmann* család nem volt hálátlan egykori szülőföldjéhez. A rendszerváltás évében anyagi segítségükkel nyílt újra a pesti zsidónegyed legendás iskolája a VII. kerületben, a *Kertész utca* és a *Wesselényi utca* sarkán. Ráadásul *Budapest* egykori első zsidó gimnáziumának támogatását akkor sem hagyták abba, amikor az *Olympia and York* csődközelbe került.

Forrás: akibic.hu

Olvasnivaló egy életre

Megjelent a Bibliai héber-magyar szótár

Egeresi László Sándor munkáját dicséri az a tartalmában és méretében is jelentős, 840 oldalas kötet, amely a közelmúltban került a boltokba *Bibliai héber-magyar szótár* címmel - holott ez a vaskos könyv nemcsak szótár, több annál: találhatunk benne szómagyarázatokat, héber-jiddis eredetű magyar szavakat, és egyes héber szavak modern (ivrit) feltüntetését is. A könyv többek között a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ) támogatásával jelent meg.

„David Chrystal írja valahol, hogy a szótárírók szakállasok. E megállapítás igazsága akkor hasított belém, amikor egy nap a tükörbe néztem és rájöttem, hogy évek óta nem borotválkoztam. Mert a szótárírás életforma: ezzel kel, ezzel fekszik a lexikográfus, ezen jár az agya, ha teheti, ezen dolgozik mindig” - írja Egeresi László Sándor a kötetét bevezető köszönetnyilvánításban, s szavainak bizonyosságául cikkünk egyik illusztrációjaként csatolom is a szerző portréját.

Íme, ő az a szakállas lexikográfus, akinek a *Bibliai héber-magyar szótár*at köszönhetjük. Ne várja tőlem az olvasó a kötet részletes, tartalmi elemzését, mert ehhez évek hosszú munkájára volna szükség - úgyhogy minden tisztelem és elismerésem a Károli Gáspár Református Egyetem

Bibliai és Judaisztikai Kutatóintézetét vezető Karasszon István professzoré, aki a lektorálás elképesztően nehéz feladatát végezte...

Nála nehezebb dolga az említett szakállas úrnak, Egeresi László Sándornak volt, aki nemcsak egy bibliai héber-magyar szótárt akart a kezünkbe adni, hanem - mint írja is - pedagógiai eszközt.

Egeresi László Sándor

Ez a magyarázata annak, hogy némi képp rendhagyó módon a nehezebb szavak kiejtése és magyarázata is helyet kapott a műben, megkönnyítve az olvasó dolgát különböző bibliai növények, állatok, kőzetek, eszközök stb. azonosításában.

De több ez a kötet egyszerű szótárnál azon oknál fogva is, hogy ismeretterjesztő

funkciója is van: olvashatunk benne a zsidósággal kapcsolatos judaisztikai érdekességeket, információkat. Megkönnyíti az olvasói befogadást az is, hogy - mint azt az előszóban olvashatjuk - a szerző tudatosan sűrűn idézi a bibliai szöveg standard angol és német, valamint protestáns magyar fordítását. Fontos, hogy bizonyos szavak esetében a szerző megadja a modern héber (ivrit) alakot is, ilyen például a 632. oldalon található írni palette, amely egyiptomi kölcsönszó, s amelynek mai ivrit jelentése az, hogy tintatartó. Mivel a Biblia köztudomásúlag több nyelven íródott, a héber és a görög mellett arámiul is, a kötet végén (a 803. oldaltól) függelékben találjuk az arámi szavak listáját.

A kötet hátsó borítóján három ajánlást is olvashatunk, ezeket dr. Frölich Róbert, a MAZSIHISZ országos főbbíja, a már említett dr. Karasszon István professzor, valamint dr. Kőszeghy Miklós történész, egyetemi docens írta.

Kívánjuk, hogy forgassák haszonnal ezt a kötetet, s kívánjuk azt is, hogy ne riassza el önöket a kötet viszonylag magas, 20 ezer forintos ára. Ahhoz képest, hogy ezt a könyvet egy életben csak egyszer kell megvenni, voltaképpen nagyon is kifizetődő befektetés.

Kácsor Zsolt

(Forrás: mazsihisz.hu)

Elhunyt az utolsó auschwitz-i zsidó szökevény

Israel Levin 11 éves volt, amikor apjával és egy csoport más felnőttel együtt sikerült megszöknie a tábor csatornarendszerén keresztül.

Levin gyermekei az életére emlékezve azt mondták, sokat mesélt nekik a fiatalokrában elszenvedett nehézségekről. Levin anyját és nővérét meggyilkolták a holokausztban, míg ő és apja túléltek. „Az utolsó csoport tagjai voltak, akiknek sikerült megszökniük a nácik elől” - mondta Levin lánya, Ronni. „A nagy szennyvízalagutakon keresztül megszöktek, és ott elrejtőztek. A felnőttek a vállukon hordták apámat, nehogy belefulladjon a vízbe.” Levin fia, Eyal hozzáteszi, hogy apjuk fontosnak tartotta elmesélni szökésének történetét. „Az elmúlt években apa megbetegedett, és szellemileg tiszta volt, és mindig beszélt a partizánokról, akik segítettek a csoportnak az erdőben, és arról, hogy egy lengyel család

hónapokig bújtatta őt” - írja a ynetnews.com.

Levin 1945-ben, 13 évesen érkezett Izraelbe apjával, az észak-izraeli Kibbutz Yagurba. Amikor apja megbetegedett és végül meghalt, Levin támogatta és segítette. Bevonult az izraeli hadsereg páncélos-hadtestébe, és felmentése után a kibucban dolgozott tovább. Feleségül vette Batya Rabinovitchot, és négy gyermeke született: Etti, Uri, Ronni és Eyal. „Amikor Batya megbetegedett, szeretettel gondoskodott róla, amíg el nem ment” - mondta Etti. Levin újraházasodott, és van egy másik fia, do. Egy gyárat irányított a kibucban, majd az izraeli északi Jezréel-völgy gyáraiért felelős ernyőszerkezetet. Pályafutása során részt vett a Kibbutz Yagur vezetésében, többek között főtitkárként is tevékenykedett.

Ezt követően az Egyesült Kibuc Mozgalom nevű szervezet belügyminisztere lett,

amely közel 230 kibucot tömörít Izraelben. „Úgy emlékszem Izraelre, mint aki bölcs, odaadó és hűséges volt barátaihoz és a kibucokhoz” - mondta barátja és munkatársa a mozgalomban, Yaakov.

Levin a katonai rangban is előrelépett, elérte az alezredesti posztot, és számos izraeli háborúban harcolt. 1973-ban, a jom kipuri háború alatt, amikor dandárjával a frontvonalhoz érkezve égő izraeli tankokat látott, azt mondta, hogy „nem lesz újabb holokauszt”, és megparancsolta a csapatoknak, hogy szálljanak szembe az ellenséggel. Miután megsebesült a csatában, Levin megszökött a kórházból, és visszatért posztjára, hogy folytassa a harcot. „Apa felelősségteljes aktivista és vezető volt, akinek nem volt egoja, és keveset követelt, szeretett az életet, és tovább akart élni” - mondta Levin családja.

Forrás: akibic.hu

A Micve Klub programajánlója

Gálvölgyi János és Kövesdi Péter

Gálvölgyi János Kossuth- és Jászai Mari-díjas magyar színművész, parodista, szinkronszínész, érdemes művész, a *Halhatatlanok Társulatának* örökös tagja.

Gálvölgyi János

A *Madách Gimnáziumban* érettségizett. Kitanulta a fényképészszakmát, 1967-68-ban a *Révai Nyomda* kemigráfus (=klicsékészítő) fényképészeként dolgozott. Az 1968-as *Ki mit tud?* című kulturális tehetségkutató műsorban tűnt fel parodistaként. 1973-ban elvégezte a *Színház- és Filmművészeti Főiskolát*, karrierje a *Thália Színházban* indult. 1993-ban átszerződött a *Madách Színházba*, ahol 2012-ig játszott. Ezt követően főleg a *Játékszínben* szerepelt.

Elsősorban komikus darabokban játszik, rendkívüli népszerűségnek örvend. A *Rádiókabaré* és a *Heti Hetes* című tévéműsor rendszeres vendége, saját műsora, a *Gálvölgyi Show* havonta volt látható az *RTL Klubon*. Műsorvezető a *Klubrádióban*. Szinkronszínészként is kedvelt, *Benny*

Hill, illetve *Harry Klein (Derrick)* állandó magyar hangja volt. 45 kabaréjelenetben és nyolc játékfilmben szerepelt. Legemlékezetesebb alakítása a *Csinibaba* című film-ben volt. 2015. július 21-én megjelent új videóklipje, amelyben *Kis Grófo Bulibáró* című dalát szavalja. Több mint 1 100 000-szer tekintették meg a *YouTube-on*. 100 színházi bemutatót, 53 paródiát láthattunk eddig tőle. Sok szilveszteri műsorban is feltűnt. A *Petőfi Rádió Kettőtől hatig* című kívánságműsorának - amelynek később *Kettőtől ötig* lett a címe - egyik műsorvezetője volt. A *Gór Nagy Mária Színitanoda* színész-mesterség-tanára volt.

Szülei Gálvölgyi János és Gumbinger Mária. Nős, felesége Gálvölgyi (született: Gács) Judit, műfordító, akivel 1971-ben házasodtak össze. Két gyermekük született: 1973-ban *Eszter*, 1975-ben *Dóra*. Apósa *Rodolfo*, a híres bűvész volt. Hobbija a bohócgyűjtés.

Forrás: wikipedia

Kövesdi Péter magyar újságíró, a *Független Híregyénység* korábbi ügyvezető-főszerkesztője. Szülei: Kövesdi János és Haraszti Katalin.

A *Toldy Ferenc Gimnáziumban* érettségizett 1983-ban. Orosz-magyar szakon végzett az *ELTE Bölcsészettudományi Karán* 1985-1990 között. Az 1980-as években a *Magyar Távirati Iroda Teletextnél* és a *Petőfi Rádió* reggeli műsorában volt hír-

szerkesztő. 1989-ben az *MTV Híradóban* dolgozott, majd a *Kurír* munkatársa volt. 1992-1993 között a *Magyar Televízió Egyenleg* című műsoránál szerkesztő-riporter volt. 1994-1996 között ismét tv-híradós volt, közben rövid ideig a *Magyar Rádió* külföldi adások főszerkesztőségénél dolgozott. 1997-1999 között a *Tv2 Tények* című műsorának felelős szerkesztője volt. 1999-2000 között a *Sláger Rádió* hírigazgatója volt. 2000-2004 között az *RTL Klub Híradójának* felelős szerkesztője volt. 2004-2010 között a *Független Híregyénység* ügyvezető-főszerkesztője. 2011-2013 között a *Hir24* főszerkesztője. 2020 januárjáig a *Népszava* munkatársa volt. 2020-tól kezdve az *Érd Médiacentrum* ügyvezető-főszerkesztője.

Forrás: wikipedia

Kövesdi Péter és Gálvölgyi János

Mindenkit szeretettel várunk február 4-én 18.00 órától, amikor is Gálvölgyi János és veje, Kövesdi Péter újságíró, riporter, szerkesztő lesz a vendégünk. A beszélgetőtársuk: Bóta Gábor újságíró.

Őrsi Gergely, a II. kerület megválasztott polgármestere

Életem minden szakasza *Budához* kötődik. Itt születtem, itt nőttem fel, és itt kezdtem érdeklődni a közélet iránt. Ma is itt élek feleségemmel és gyermekemmel. A *Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban* letett érettségi után felsőfokú tanulmányaimat a *Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen* kezdtem meg, majd kibővítettem a szociológia szak felvételével.

Több mint tíz éves önkormányzati tapasztalattal rendelkezem, szívügyem a természet, a gondos, karban tartott környezet, a fejlődő kerület. Kezdeményezője és szervezője voltam a parlaffü ellenes civil kezdeményezésnek. Az európai ügyességhez történő csatlakozás érdekében csapatommal több mint 2000, míg az *Átrium* megmentése érdekében indított kampány során több mint 5000 aláírást gyűjtöttünk. Büszke vagyok rá, hogy az én vezetésemmel jött

létre az ország első, közös ellenzéki önkormányzati frakciója, a *Szövetség a II. Kerületért - Kerületünk az Otthonunk*.

Őrsi Gergely

Polgármesteri programom a kerület átvezetése a 21. századba: csökkenő átmenő forgalom, egyszerű online ügyintézés, tiszta utcák és erdők, gyermekbarát kerület, szabad és minőségi kultúra. Olyan otthon, amelyre mindannyian vágyunk és megérezzük. Kiemelten fontosnak tartom a ke-

reület átlátható működését, amiért ellenzéki képviselőként számos alkalommal felléptem.

Forrás: masodikkerulet.hu

Őrsi Gergely vérbeli budai lokálpatriótaként lett a második kerület polgármestere - és a kerület iránti elkötelezettségét és aktivitását látjuk azóta is: nemcsak a közösségi médiában mindennapos a jelenléte, de akár a *Széna* téren is összefuthatunk vele, ahogy városi sétát tart vagy kollégáival ügyködik a tér széppé tételén. A kultúra és a helytörténet láthatóan kiemelten fontosak számára. Estünkön egy másik budai lokálpatrióta, *Képes Gábor* költő fog beszélgetni vele: Budáról, a *Frankel* környékéről és a második kerület szépségeiről, no meg persze az önkormányzat vezetésével kapcsolatos kihívásokról is. **Várunk szeretettel február 12-én 18.00 órától.** A belépés díjtan.

A BUDAI MICVE KLUB februári programja

- Február 04.** 18.00 órától **GÁLVÖLGYI JÁNOS** és veje, **KÖVESDI PÉTER**, újságíró, riporter, szerkesztő lesz a vendégünk. Két szellemes ember, akik nagyokat viszkizgetve, magán dumapartikban anekdotázva sziporkáznak. Viszki nélkül, ásványvíz mellett, pódiumon is tudják ezt csinálni. Dőlni kell a nevetéstől, miközben számos nagy művésről és saját magukról mesélnek érdekesebbnél érdekesebb történeteket. A beszélgetőtársuk: **BÓTA GÁBOR** újságíró.
(szombat)
- Február 12.** 18.00 órától a *Micve Klub* vendége **ŐRSI GERGELY**, II. kerületi polgármester, a mindig aktív budai polgár, akivel egy másik budai lokálpatrióta, **KÉPES GÁBOR** költő beszélget. A belépés díjtalan.
(vasárnap)
- Február 19.** 10.00-16.00 óráig **KÖRZETI VÁLASZTÁS**. Részletek a 3.oldalon.
(vasárnap)
- Március 03.** 18.00 órakor kezdődő istentisztelet után **ZÁJIN ÁDÁR HALVACSORÁT** tartunk. A vacsora ára: 2.800.- Ft, amit február 22-ig kell befizetni.
(péntek)

Állandó program

Csütörtökönként

18.00 órától **FRANKEL BARÁTI KÖR**. Kártya, sakk, társasjáték, csevegés.

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást **ZSOZSÓ** vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00. Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barhesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a *Mezüze* klubban. Részletek: www.frankel.hu

BUDAI MICVE KLUB

Frankel Leó úti Zsinagóga kóser rendezvények kiváló helyszíne

Esküvő, bar/bat micva, születésnap, céges rendezvények, villás reggelik teljeskörű szervezését és lebonyolítását vállaljuk.

Információért, referenciákért hívjon a következő telefonszámokon:

06 30 4141-640 (Arató Judit)